

การสื่อสารทางการเมืองในการเลือกตั้ง
สมาชิกผู้แทนราษฎร จังหวัดพะเยา พ.ศ. 2562
ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560*

Political Communication in Phayao's General Election 2019
under Thailand's 2017 Constitution

ดารารัตน์ คำเป็ง**

Dararat Khampeng***

ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์****

Chatthip Chaichakan*****

ไชยันต์ รัชชกุล*****

Chaiyan Rajchagool*****

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออภิปรายสถานการณ์การเลือกตั้ง การสื่อสารทางการเมืองระหว่างผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพะเยา ภายใต้เงื่อนไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม โดยศึกษาจากข้อมูลเชิงสถิติ ข้อมูลเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

บทความนี้

Received

16 มกราคม 2563

Revised

25 มีนาคม 2563

Accepted

7 เมษายน 2563

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบ วิธีการ และผลกระทบต่อการเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ กรณีศึกษา: จังหวัดพะเยา” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้า

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

*** Assistant Professor, Political Science, School of Political and Social Science, University of Phayao.

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา (ดร.)

***** Assistant Professor, Political Science, School of Political and Social Science, University of Phayao. (Ph.D.)

***** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา (ดร.)

***** Associate Professor, Political Science, School of Political and Social Science, University of Phayao. (Ph.D.)

ในช่วงระหว่างการประกาศพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้ง (วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2562) ถึงวันเลือกตั้ง (24 มีนาคม พ.ศ. 2562)

ผลการศึกษาพบว่า 1) สถานการณ์การเลือกตั้งจังหวัดพะเยามีการเปลี่ยนผู้อำนวยการเมืองสู่พรรคการเมืองใหม่ อย่างพรรคพลังประชารัฐ และพรรคอนาคตใหม่ โดยการลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขตจังหวัดพะเยา มีจำนวนสูงถึง 85 ราย ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดนับตั้งแต่การเลือกตั้ง โดยเป็นผลมาจากวิธีคำนวณคะแนนตามระบบแบบจัดสรรปันส่วน ที่ต้องนำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนฯ แบบรายชื่อ 2) การสื่อสารทางการเมืองที่เกิดขึ้น เป็นการสื่อสารแบบหลายทิศทางทั้งจากสารที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย โดยในกรณีของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้วิเคราะห์ออกแบบสารและรูปแบบการส่งสารให้ไปถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามอาชีพและอายุ ในขณะที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็มีการรับและส่งสารที่แตกต่างกันตามช่วงวัยโดยพบว่า ช่วงอายุระหว่าง 18 – 22 ปี และอายุระหว่าง 23 – 36 ปี สนใจสารของพรรคการเมือง ไม่ว่าจะเป็นกรณีการนำเสนอตัวบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือนโยบายของพรรค ในขณะที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งช่วงอายุระหว่าง 36 – 59 และ 60 ปีขึ้นไป สนใจสารของผู้สมัครฯ แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์ของผู้สิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้ในการรับทราบความเป็นตัวตนของผู้จะดำรงตำแหน่ง ส.ส. ในการตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ได้ดีกว่านโยบายระดับชาติ นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฯ นี้ เอื้อประโยชน์ต่อการสื่อสารของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งต่างมีปัจจัยสนับสนุนทางเศรษฐกิจที่ดีจึงสามารถสื่อสารได้หลากหลายวิธีกว่า นอกจากนี้การที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ สามารถผลิตสื่อเชิงนโยบายได้ซ้ำอันเกิดจากการที่กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการเลือกตั้งตรวจสอบนโยบายของพรรคการเมือง จึงทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยา เน้นการสื่อสารตัวบุคคลมากกว่านโยบายพรรค โดยผลกระทบดังกล่าวได้นำไปสู่การซื้อเสียงซึ่งสามารถทำให้ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, การสื่อสารทางการเมือง, จังหวัดพะเยา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

Abstract

This article aims to discuss 2019 general election situation and political communication between the electoral candidates/their teams of canvassers vis-a-vis the electorate under the 2017 Constitution and its prescribed mixed member apportionment (MMA) system. The research employed quantitative and qualitative methodology. It covered the period from the announcement of the Election Royal Decree 2019 (January 23, 2019) till the Election Day (March 24, 2019).

The findings are as follow. 1) Regarding the situation of the general election in Phayao, the political momentum swung to new political parties such as Palang Pracharat Party (PPRP) and Future Forward Party (FFP). There were 85 candidates, which was the highest number of any Thai election. This is possibly due to the MMA system that is designed to include the number of votes on the party list in the calculation of number of MPs. 2) Political communication was multi-directional by means of open and confidential messages. Regarding the candidates, they analyzed and designed messages and media to reach voters according to age groups and occupations. As for the voters, their ways to receive and send messages varied greatly among different age groups. It is evident that those within the range of 18-22 and of 23-36 were receptive to the campaign strategy of the choice of prime minister. Those within the age groups of 36-59 and over 60, however, were of a different inclination. The latter gave more weight the traits of individual candidates. The main reason could be attributed to their past experiences, namely, to have MP of their own choice would answer to their local needs better than the propagators of national party policies. Furthermore, this also conveniently benefited big parties with ample financial resources, as they could better afford the local candidates' political communication campaigns. Moreover, the delay in the official campaign period led to the rally on individual candidates all the same and not on party policies yet to be approved by the EC. Consequently, this practice was conducive to vote-buying ingrained in the patronage system.

Key Words: Election, Political Communication, Phayao, Thailand's 2017 Constitution

บทนำ

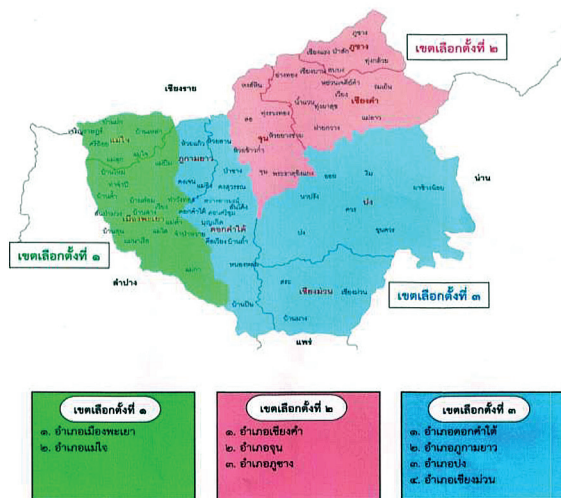
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน โดยมาจากแบบแบ่งเขตเลือกตั้งโดยวิธีเสียงข้างมากธรรมดา (First-past-the-post) มีจำนวน 350 คน และการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองเป็นแบบจัดสรรปันส่วนอีกจำนวนทั้งสิ้น 150 คน ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้ระบบการเลือกตั้งของไทยเป็นระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม ผ่านบัตรเลือกตั้ง

ใบเดียว นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องการเลือกตั้งฯ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าด้วยวิธีการหาเสียงและลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 เป็นต้น

สำหรับจังหวัดพะเยา ในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 จากประชากรทั้งสิ้นจำนวน 477,100 คน จำนวนเฉลี่ยราษฎรต่อสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎร 1 คนในจังหวัดเท่ากับ 159,033 คน อำเภอมะเเจ เขต 2 อำเภอรุน อำเภอรูซาง อำเภอรูซงคำ
จึงสามารถมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 3 คน เขต 3 อำเภอดอกคำใต้ อำเภอรูกามยาว อำเภอร่งและ
โดยคณะกรรมการเลือกตั้งได้แบ่งเขตการเลือกตั้งเป็น อำเภอรูซงม่วน (คณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด
3 เขตเลือกตั้ง ประกอบด้วย เขต 1 อำเภอเมืองพะเยา พะเยา, 2561, น. 1) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การแบ่งเขตเลือกตั้งจังหวัดพะเยาทั้ง 3 เขตเลือกตั้ง

ที่มา : ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา, 2561

ในเชิงเปรียบเทียบ จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่มีขนาดไม่ใหญ่นักในมิติของจำนวนประชากรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยจากข้อมูลจำนวนประชากรเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ซึ่งใช้ในการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพึงมีและจำนวนเขตเลือกตั้ง จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ 58 จาก 77 จังหวัด (คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ไต้ที่ 75.32 ของการจัดเรียงจำนวนประชากรรายจังหวัดจากมากไปน้อย) และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นที่มีจำนวนเขตเลือกตั้ง 3 เขต (ทั้งหมด 20 จังหวัด) จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุดในกลุ่มจังหวัดนี้ (คณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2561)

เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปจังหวัดพะเยา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 – 2554 พบว่า มีจำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2544 มีจำนวนผู้มาใช้สิทธิฯ จำนวนร้อยละ 61.83, พ.ศ. 2548 จำนวนร้อยละ 74.30, พ.ศ. 2550 จำนวนร้อยละ 78.45 พ.ศ. 2554 จำนวนร้อยละ 77.60 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2544, 2548, 2551, 2555) และการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ร้อยละ 78.76 (คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดพะเยา, 2562, น. 1) ซึ่งจำนวนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสนใจทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดพะเยาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบร้อยละของการมาใช้สิทธิเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 พบว่า จังหวัดพะเยามีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ (ร้อยละ 74.69) อยู่ถึงร้อยละ 4 ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่า ประชาชนในจังหวัด

พะเยาอาจมีความสนใจทางการเมืองมากกว่าภาพรวมของประเทศก็เป็นได้

ดังนั้น บทความนี้จึงต้องการนำเสนอสถานการณ์การเมืองและบริบททางการเมืองของจังหวัดพะเยา ภายใต้ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม และการเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ว่าส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยาผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในระหว่างการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง (วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2562) ถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 (วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562) จากการศึกษาทั้งข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์ทางการเมืองและบริบททางการเมือง จังหวัดพะเยา

ในการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา พ.ศ. 2562 มีปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีความโดดเด่น และแตกต่างจากการเลือกตั้งภายใต้ระบบผสมตั้งแต่ พ.ศ. 2544 2 ประเด็นคือ

1.1. การเปลี่ยนขั้วและการแข่งขันการเลือกตั้งในจังหวัดพะเยา

แม้จังหวัดพะเยาจะไม่ได้รับผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้ง แต่การจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ เช่น พรรคพลังประชารัฐ พรรคอนาคตใหม่ ทำให้เกิดการย้ายพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการเปลี่ยนแปลงฐานเสียงสนับสนุนของพรรคเพื่อไทยซึ่งเคยเป็นพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 โดยเฉพาะกรณีของการย้ายสังกัดของนายธรรมนัส พรหมเผ่า ซึ่งเป็นผู้มีเครือข่ายทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น จากการเป็นสมาชิกพรรค

เพื่อไทยสู่การดำรงตำแหน่งประธานยุทธศาสตร์การเลือกตั้งภาคเหนือพรรคพลังประชารัฐ และเป็นผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดพะเยา

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ การเลือกตั้ง จังหวัดพะเยาครั้งนี้ เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองจากที่เคยเป็นพื้นที่แข่งขันการเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ เปลี่ยนเป็นการแข่งขันระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่อย่างเช่น พรรคพลังประชารัฐ และพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งปรากฏชัดเจนจากผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 กล่าวคือ ในเขตเลือกตั้งที่ 1 และ 3 ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคประชาธิปัตย์ได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับ 1 โดยมีพรรคเพื่อไทยและพรรคอนาคตใหม่ได้รับคะแนนเป็นลำดับ 2 และ 3 ตามลำดับ ในขณะที่เขตเลือกตั้งที่ 2 พรรคเพื่อไทยได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับ 1 โดยพรรคพลังประชารัฐและพรรคอนาคตใหม่ได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับ 2 และ 3 ตามลำดับ

1.2 จำนวนการลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยา

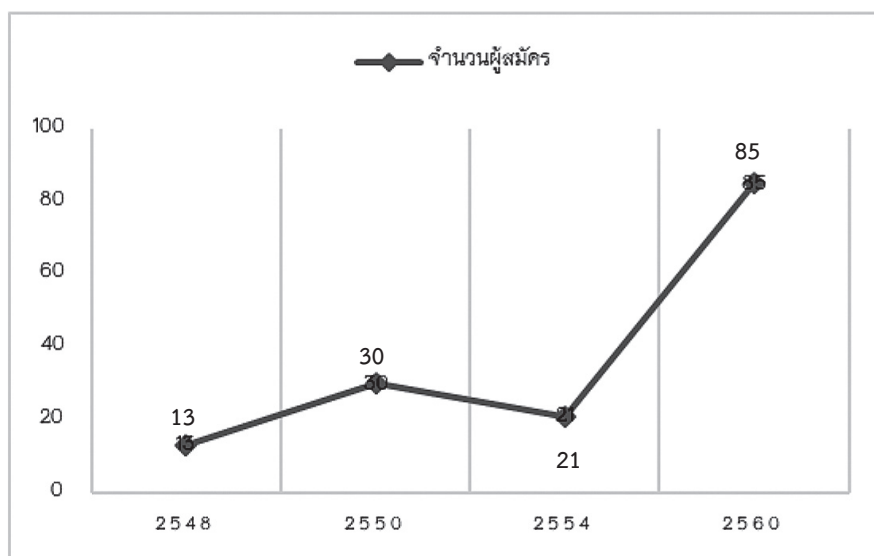
จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามระบบจัดสรรปันส่วน โดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกผู้แทนราษฎรได้เขตละ 1 คน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงได้คนละ 1 คะแนน โดยให้นำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายชื่อ ทำให้พรรคการเมืองจำต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงในระบบบัญชีรายชื่อ และในขณะเดียวกันผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็ไม่สามารถแยกเจตจำนงการลงคะแนนเสียงการเลือกตั้งระหว่างแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อได้เช่นการเลือกตั้ง

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ 2550 ที่ประชาชนสามารถเลือกผู้สมัครจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อต่างกัน

จากรูปแบบดังกล่าว ทำให้จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตของจังหวัดพะเยา มีจำนวนมากที่สุดนับตั้งแต่การเลือกตั้ง พ.ศ. 2548 โดยมีผู้สมัครรวมทั้งสิ้นจำนวน 85 ราย แบ่งเป็นเขตเลือกตั้งที่ 1 จำนวน 27 ราย เขตเลือกตั้งที่ 2 จำนวน 28 ราย และเขตเลือกตั้งที่ 3 จำนวน 30 ราย (ดังแผนภูมิที่ 1)

อย่างไรก็ตามการที่จำนวนผู้สมัครเพิ่มขึ้นนั้นกลับไม่ได้ส่งผลต่อการแข่งขันในการหาเสียงในพื้นที่จังหวัดพะเยามากขึ้นแต่อย่างไร โดยพบว่าผู้สมัครแบบแบ่งเขตของหลายพรรคการเมืองไม่มีกิจกรรมหาเสียงเกิดขึ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการลงสมัครครั้งนี้ผู้สมัครฯ ไม่ได้หวังผลชนะการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต แต่สมัครรับเลือกตั้งเพื่อหวังผลคะแนนในการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นๆ

แผนภูมิที่ 1 จำนวนผู้รับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 - 2562

หมายเหตุ รวบรวมจากคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดพะเยา, 2562

2. การสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา พ.ศ. 2562

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยา โดยใช้แนวคิดการสื่อสารทางการเมืองเป็นกรอบการวิเคราะห์นั้น พบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ และผู้มีสิทธิ

เลือกตั้งฯ ต่างมีบทบาทที่เหมือนกันคือเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในการเลือกตั้งครั้งนี้ และในขณะที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ใช้สารหลายช่องทางเพื่อให้ครอบคลุมผู้รับสารที่หลากหลาย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ต่างก็มีการรับและส่งสารแตกต่างกันไปตามกลุ่มช่วงอายุ ซึ่งสามารถแบ่งการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 การสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ได้มีการวางแผนรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองโดยได้เลือกที่จะสื่อสารในช่องทางใด ถึงผู้รับสารกลุ่มใด และคาดหวังถึงผลกระทบและผลย้อนกลับในการสื่อสารนั้นด้วย ดังนี้

2.1.1 สาร (Message)

หมายถึง เนื้อหาที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องการเสนอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับรู้ร่วมกันในการเลือกตั้งฯ ซึ่งพบว่าเนื้อหาสาร (Message Content) ที่สำคัญของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ ครั้งนี้ คือ การนำเสนอตัวบุคคล และนโยบายของพรรคการเมือง

(1) การนำเสนอตัวบุคคล

การนำเสนอตัวบุคคลในการเลือกตั้งฯ ถือว่าเป็นสารที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายภายใต้ระเบียบการเลือกตั้งใหม่นี้ ซึ่งสามารถพบได้สองกรณี คือ

กรณีที่ 1 การนำเสนอตัวบุคคล ผู้จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือที่เรียกว่า “แคนดิเดตนายกฯ” ถือว่าเป็นสารที่เน้นตัวบุคคลของผู้สมัครหลายพรรคการเมืองในการหาคะแนนเสียงสนับสนุน โดยเฉพาะพรรคการเมืองใหม่ที่ผู้ลงสมัครฯ แบบแบ่งเขตยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัด เช่น กรณีพรรคอนาคตใหม่ พรรคภูมิใจไทย และพรรคเสรีรวมไทย หรือแม้แต่กรณีพรรคการเมืองเก่า เช่นกรณีพรรคเพื่อไทย การที่พรรคเสนอชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจำนวนสองคน ก็เป็นสารสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ในจังหวัดพะเยา ใช้รณรงค์หาเสียงกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในครั้งนี้ โดยเฉพาะกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 18 – 59 ปี

กรณีที่ 2 การนำเสนอตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เกิดขึ้นในกรณีที่ผู้ที่ถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีของพรรคการเมืองนั้น ไม่ได้รับความนิยมนหรือไม่เป็นที่รู้จักในการเลือกตั้งฯ จังหวัดพะเยา โดยพรรคการเมืองนั้นจะเน้นการนำเสนอเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขตแทน เช่น กรณีพรรคพลังประชารัฐ และพรรคเพื่อชาติที่มีการเปลี่ยนชื่อผู้ลงสมัครฯ เป็น “ทักษิณ” ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจดจำได้

(2) การนำเสนอนโยบาย

พบว่าผู้สมัครฯ ได้ส่งสารถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกลุ่มฐานคะแนนเสียง โดยลักษณะที่พบ คือ การแบ่งตามประเภทอาชีพและอายุ โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพได้เน้นที่กลุ่มเกษตรกร ผ่านการนำเสนอ นโยบายการเพิ่มราคาผลผลิตทางการเกษตร และกลุ่มอายุ เช่น การนำเสนอนโยบายด้านการศึกษา และโดยเฉพาะนโยบายสวัสดิการของผู้สูงอายุซึ่งเป็นฐานเสียงที่สำคัญของหลายพรรคการเมืองในจังหวัดพะเยา

อย่างไรก็ตามรูปแบบการนำเสนอ นโยบายของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ ในครั้งนี้ ได้ถูกจำกัดภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 57 โดยกำหนดให้นโยบายพรรคการเมืองที่ใช้โฆษณาต้องแสดงวงเงิน ที่มาของเงิน ในการดำเนินการ ความคุ้มค่าและประโยชน์ ในการดำเนินนโยบาย รวมถึงผลกระทบและความเสี่ยง ในการดำเนินนโยบายต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน จึงจะสามารถนำเสนอแนวนโยบายนั้นได้

มาตรการดังกล่าวส่งผลให้พรรคการเมืองไม่สามารถนำเสนอแนวนโยบายในลักษณะให้สัญญาหรือนโยบายที่เข้าข่ายประชานิยมได้ รวมทั้งทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขตจังหวัดพะเยา สื่อสารเรื่องนโยบายในพื้นที่ได้ช้า เนื่องจากต้องรอให้พรรคการเมืองนำเสนอแนวนโยบายต่างๆ ตามกฎหมายให้

เสร็จสิ้นก่อน จึงจะสามารถผลิตสื่อและนำเสนอนโยบายดังกล่าวได้

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ผลจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2560 ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยา เน้นการนำเสนอตัวบุคคลมากกว่านำเสนอการเสนอนโยบายของพรรคการเมือง

2.1.2 สื่อหรือช่องทาง (Media)

สื่อหรือช่องทาง หมายถึง วิธีการนำเสนอของผู้สมัครรับเลือกตั้งฯและผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ โดยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการหาเสียงเลือกตั้ง ได้ส่งผลกระทบต่อสื่อ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสื่อลักษณะเปิดเผย อันถือว่าเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และลักษณะที่ไม่เปิดเผยที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) ลักษณะที่เปิดเผย

- แผ่นพับประชาสัมพันธ์

แผ่นพับประชาสัมพันธ์เป็นสื่อที่ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ใช้กับผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ในกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ต โดยคาดหวังว่าจะสามารถทำให้กลุ่มดังกล่าวจดจำผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ และผู้ที่ถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีของพรรคการเมืองได้ โดยเฉพาะหมายเลขประจำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ

ตาม พ.ร.ป.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 48 กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ได้รับหมายเลขประจำตัวเรียงตามลำดับการสมัครในเขตเลือกตั้ง ทำให้ผู้สมัครจากพรรคการเมืองเดียวกันมีหมายเลขที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ จึงต้องพยายามเน้นย้ำหมายเลขประจำตัวของตนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบ เพื่อหวังผล

การลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้งให้ผู้สมัครได้อย่างถูกต้อง

- การใช้พาหนะต่างๆ ในการหาเสียงเลือกตั้ง หรือจัดสถานที่หรือเวทีเพื่อโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง

การใช้พาหนะต่างๆ ที่มีการติดตั้งเครื่องกระจายเสียง รวมถึงการจัดสถานที่หรือเวทีปราศรัยเพื่อโฆษณาหาเสียง ได้รับความนิยมในการเป็นสื่อหรือช่องทางการสื่อสารของผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ น้อยลง เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยวิธีการหาเสียงฯ ที่กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ แจ้งรายละเอียดต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายใน 10 วันหลังจากปิดสมัครรับเลือกตั้ง และสามารถเปลี่ยนผู้ช่วยหาเสียงได้ไม่เกิน 3 ครั้ง มิเช่นนั้นจะถือว่าผิดกฎหมายเลือกตั้ง โดยหากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ ใช้วิธีดังกล่าวจะทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงซึ่งทำให้เกินวงเงินการหาเสียงที่ถูกจำกัดไม่เกินคนละ 1,500,000 บาท ทั้งนี้การจัดสถานที่หรือเวทีหาเสียงยังเสี่ยงต่อการถูกบันทึกภาพจากคู่แข่งทางการเมืองอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตามสื่อประเภทนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ยังคิดว่าจะมีความจำเป็นต่อกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ต เช่นเดียวกับสื่อแผ่นพับประชาสัมพันธ์ และโดยเฉพาะผู้ที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้

- การปิดแผ่นป้ายโฆษณาหรือติดแผ่นป้ายหาเสียงในการหาเสียง

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำ สถานที่ปิดประกาศเกี่ยวกับเลือกตั้งและสถานที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้สื่อประเภทนี้มีจำนวนไม่เกิน 10 เท่าของจำนวนหน่วยการเลือกตั้งในเขตการเลือกตั้งนั้น ซึ่งมี

สองประเภทได้แก่

กรณีที่ 1 ขนาด A 3 (ความกว้างไม่เกิน 30 เซนติเมตร ความสูงไม่เกิน 42 เซนติเมตร) กำหนดให้ติดตั้งตามสถานที่ที่กำหนดเท่านั้น เช่น บอร์ดประชาสัมพันธ์ ณ ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน้าหน่วยการเลือกตั้ง เป็นต้น จึงทำให้การติดแผ่นป้ายโฆษณา จำกัดอยู่ในบริเวณสถานที่ราชการ ซึ่งคณะกรรมการเลือกตั้งได้นำวิธีนี้มาใช้ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยเช่นการเลือกตั้งในประเทศญี่ปุ่น (ผู้อำนวยการการเลือกตั้งจังหวัดพะเยา, สัมภาษณ์, 1 มีนาคม 2562) ทำให้สื่อประเภทนี้ไม่มีการกระจายไปยังสถานที่สาธารณะต่างๆ เช่น เสาไฟฟ้าตามถนน หรือกำแพงตามพื้นที่สาธารณะในชุมชน เช่น การเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา

กรณีที่ 2 ขนาดความกว้างไม่เกิน 130 เซนติเมตร ยาวไม่เกิน 255 เซนติเมตร กำหนดให้ผู้สมัครฯ ติดตั้งได้จำนวนไม่เกิน 2 เท่าของจำนวนหน่วยการเลือกตั้งในเขตนั้น และพรรคการเมืองจัดทำแผ่นป้ายเกี่ยวกับเลือกตั้งจำนวนไม่เกิน 1 เท่า โดยให้ระบุชื่อตัว สกุล ที่อยู่ผู้ว่าจ้าง ผู้ผลิต จำนวน วันเดือนปีที่ผลิต และติดตั้งในสถานที่ที่ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำหนดเท่านั้น ซึ่งสื่อลักษณะนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ คาดหวังว่าจะสามารถส่งสารถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เห็นถึงหมายเลขผู้สมัคร คุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ที่พรรคเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี อุดมการณ์ทางการเมือง และนโยบายของพรรคการเมือง

- การหาเสียงเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์

สื่อประเภทนี้ ได้แก่ เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย ยูทูบ แอปพลิเคชัน อีเมล เอสเอ็มเอส ซึ่งทำให้การสื่อสารทางการเมืองในการเลือกตั้งมีความ

เปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีเครือข่ายมากขึ้น โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นสื่อที่ได้รับ ความนิยมอย่างมากของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขตจังหวัดพะเยา รวมถึงในระดับประเทศ ทั้งจากการมีเฟซบุ๊กส่วนบุคคลและเฟซบุ๊กเพจ (Page) เพื่อสื่อสารกับกลุ่มผู้รับสารที่เป็น “วัยรุ่น” และ “วัยทำงาน”

ทั้งนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ถือว่าสื่อดังกล่าวมีความสะดวกรวดเร็วและประหยัดเป็นอย่างมาก ซึ่งวิธีนี้เปรียบเสมือนการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ หรือพรรคการเมืองกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จากการแสดงความเห็น (comment) หรือสนทนาผ่านกล่องข้อความ (Inbox) รวมทั้งการแสดงความรู้สึกในโพสต์ ในประเด็นต่าง ๆ ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และผู้สมัครฯ ยังสามารถทราบและวิเคราะห์สถิติจากจำนวนผู้ติดตาม จำนวนไลค์ (Like) จำนวนแชร์ (Share) จากสารประเภทนี้ได้

- กรณีอื่นๆ : วิถีที่กระจายเสียง

คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดพะเยาได้ให้ผู้สมัครอัดเสียงตนเองภายในเวลา 2 นาที ลงแผ่นซีดีและนำส่งให้ดำเนินการเผยแพร่ผ่านวิทยุกระจายเสียงต่างๆ ของจังหวัดพะเยา โดยวิธีการสื่อสารนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ เชื่อว่าจะสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน และประชาชนที่อยู่ในชนบทได้

- กรณีอื่นๆ : สื่อบุคคล หรือ การสื่อสารแบบตัวต่อตัว (Personal contact)

สื่อบุคคล หรือ การสื่อสารแบบตัวต่อ รวมถึงการขึ้นยานหามพร้อมเครื่องกระจายเสียง และการเดินเคาะประตูบ้าน เป็นสื่อที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ นิยมใช้เหมือนเช่นการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา ซึ่งทำให้เข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ได้ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูง

ในกรณีนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ สามารถได้รับข้อมูลจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งฯ เรื่องคะแนนเสียงและความนิยมของตนในพื้นที่ เพื่อประเมินสถานการณ์การรณรงค์หาเสียงได้ โดยในกรณีของผู้สมัครใหม่สามารถทำให้ชาวบ้านรู้จักได้มากขึ้น นอกจากนี้ผู้สมัครเองก็ถือโอกาสในการสำรวจพื้นที่ เพื่อนำสิ่งที่พบเจอมาปรับปรุงนโยบายในการหาเสียงของตนเองให้ถูกใจกลุ่มเป้าหมายได้ต่อไป

นอกจากนี้ สื่อบุคคลยังรวมถึง “ห้วคะแนน” ในกรณีนี้หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่โน้มน้าวให้เกิดการลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การพูดโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นถึงข้อดีของผู้สมัครที่ตนชื่นชอบ ซึ่งลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการสื่อสารทางการเมืองแบบตัวต่อตัว โดยห้วคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยาบางรายอาจเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ช่วยหาเสียงตามที่แจ้งกับ กกต. หรือต่างออกไปก็ได้ โดยห้วคะแนนอาจได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน หรือ สิ่งของ หรือไม่ได้รับค่าตอบแทน ทั้งนี้อาจอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ หรือความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ หรืออาจไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวแต่เกิดจากความนิยมหรือการชื่นชมอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองนั้น จึงตัดสินใจเป็นห้วคะแนนให้ ดังนั้นวิธีการนี้จึงนำไปสู่การสร้างผู้ส่งสารทางการเมืองได้หลายทิศทาง หรือกล่าวได้ว่าเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่ทำให้เกิดผู้ส่งสารทางการเมืองได้หลายคน

(2) ลักษณะที่ไม่เปิดเผย หมายถึง วิธีการนอกเหนือจากที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งระบุไว้ เช่น

- การใช้อิทธิพลจากราชการ

จากบริบทของการเกิดพรรคการเมืองใหม่ และสถานการณ์การย้ายพรรคการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ การลาออกของข้าราชการ

การเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา คงเป็นกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ถึงการวางตัวเป็นกลางของข้าราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยผู้สมัครบางพรรคการเมืองสามารถนำอิทธิพลจากราชการส่วนท้องถิ่นและท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งนำไปสู่การเกิดระบบห้วคะแนนผ่านความสัมพันธ์เครือญาติ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

- การทำลายคู่แข่ง

การทำลายคู่แข่ง เช่น การทำลายป้ายหาเสียง การข่มขู่ให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ รู้สึกลัวหรือการทำให้ผู้สมัครเสียหายจากการแจกเอกสารที่มีลักษณะไม่เปิดเผยผู้เผยแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์ทำลายชื่อเสียงของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งฯ จังหวัดพะเยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงใกล้วันเลือกตั้ง ซึ่งสื่อดังกล่าวถือได้ว่ามีรหัสสาร (Message Code) อย่างหนึ่งถึงความรุนแรงในการเลือกตั้งฯ ในจังหวัดพะเยา

- การใช้เงินซื้อ

การใช้เงินซื้อ หรือ การซื้อเสียง ยังคงเกิดขึ้นในการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2562 จังหวัดพะเยา โดยจากการสัมภาษณ์พบว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ “มีเม็ดเงินนอกระบบเยอะกว่าทุกครั้ง” (ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งเขต 2 จังหวัดพะเยา, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2562) แต่อย่างไรก็ตามวิธีการดังกล่าวใช้ได้กับกลุ่มผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งฯ ในบางกลุ่มเท่านั้น โดยห้วคะแนนจะเป็นผู้ทราบติดต่อใครและเจาะกลุ่มเป้าหมายไปที่กลุ่มคนอายุใดในพื้นที่

วิธีการนี้ได้ทำผ่าน “ระบบห้วคะแนน” ซึ่งพบว่าปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละเขตมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (ดังภาพที่ 2) กล่าวคือจะมีวิธีการดำเนินงานตามลำดับขั้นแนวดิ่งประกอบด้วย

(1) หัวคะแนนมีความใกล้ชิดกับผู้ลงสมัครฯ
(2) หัวคะแนนในแต่ละเขตเลือกตั้ง และ (3) หัวคะแนน
ในชุมชน ซึ่งหัวคะแนนแต่ละระดับมีปฏิสัมพันธ์กันดังนี้

(1) หัวคะแนนที่มีความใกล้ชิดกับ

ผู้ลงสมัครฯ

เป็นหัวคะแนนที่มีความใกล้ชิดกับผู้สมัคร เป็นหัวคะแนนระดับบน เป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจของผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ในการดำเนินงาน โดยมีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับหัวคะแนนในแต่ละเขตเลือกตั้งแทนผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ

(2) หัวคะแนนในระดับเขตเลือกตั้ง

เป็นผู้ที่ได้รับการประสานจากหัวคะแนนที่มีความใกล้ชิดกับผู้สมัครฯ โดยอาศัยความไว้วางใจในการคัดเลือก เช่น เป็นบุคคลที่เคยทำงานร่วมกัน มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน รวมทั้งมีผลประโยชน์ร่วมกันบางประการ หรือเป็นผู้มีอิทธิพลเป็นที่นับถือของประชาชน เพื่อนฝูงใกล้บ้าน หรือในกลุ่มอาชีพเดียวกัน ทั้งนี้ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้สมัครฯ ด้วย โดยทำหน้าที่ประสานงาน จัดประชุมแบบไม่เป็นทางการ (เช่น การทานอาหารร่วมกัน) กับหัวคะแนนระดับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินสถานการณ์และรายงานคะแนนความนิยมของผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ให้หัวคะแนนที่มีความใกล้ชิดกับนักการเมืองได้รับทราบ

จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าข้าราชการการเมืองส่วนท้องถิ่นและข้าราชการ

ส่วนท้องถิ่นในระดับชุมชน มักอยู่ในกลไกของหัวคะแนนระดับนี้

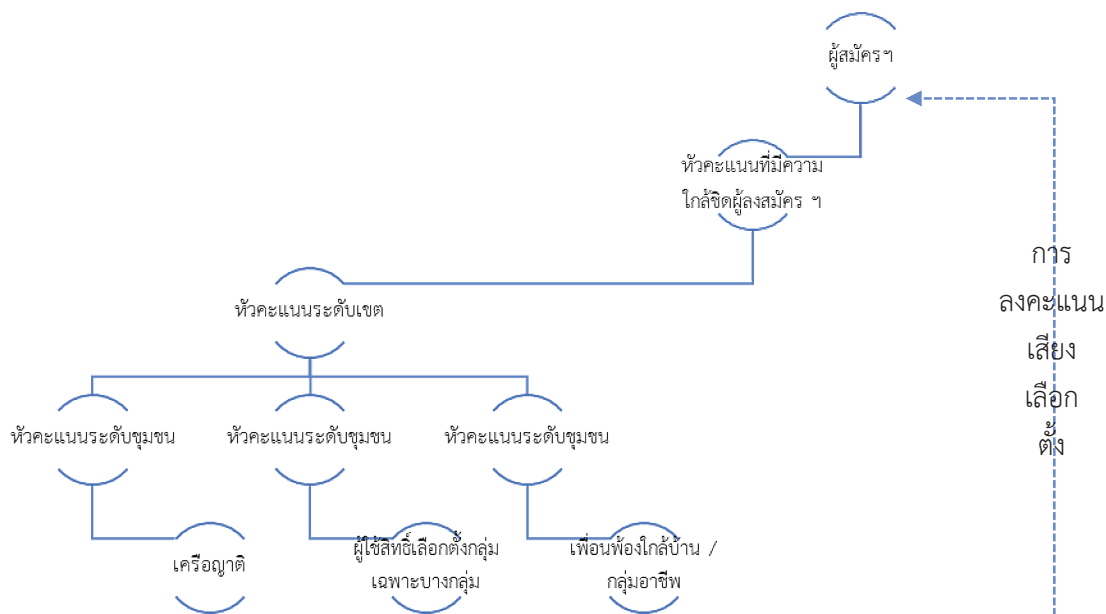
(3) หัวคะแนนระดับชุมชน

เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับผู้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งในพื้นที่มากและต้องเป็นที่ยอมรับในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่จ่ายเงินให้ผู้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งฯ เพื่อให้ลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ของตน โดยการให้เงินหัวคะแนนระดับชุมชนจะทราบว่าจะควรให้เงินกับใครบ้างในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุ กลุ่มเครือญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านของตน และบุคคลที่ไม่มีความโน้มเอียงทางการเมืองอย่างชัดเจน เป็นต้น

นอกจากนี้หัวคะแนนระดับชุมชน จะทำการสำรวจข้อมูลความนิยมของพรรคการเมืองหรือตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ในชุมชนของตน และนำข้อมูลมาประเมินสถานการณ์ผ่านหัวคะแนนระดับเขตให้รับทราบ รวมถึงการดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การได้คะแนนความนิยมในพื้นที่ของผู้สมัครเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจทำผ่านงานกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น งานศพ หรืองานบุญในพื้นที่ เป็นต้น

ทั้งนี้หัวคะแนนทั้งสามระดับ อาจได้รับเงิน สิ่งของ หรือความช่วยเหลือต่างๆ ผ่านระบบอุปถัมภ์จากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ เป็นการตอบแทน โดยการใช้เงินซื้อหรือการซื้อเสียงนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อนการเลือกตั้งฯ ไม่ใช่เฉพาะแค่ช่วงก่อนคืนการเลือกตั้งหรือ “คืนมหาหอน” เพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 2 ระบบหัวคะแนนในการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร จังหวัดพะเยา พ.ศ. 2562

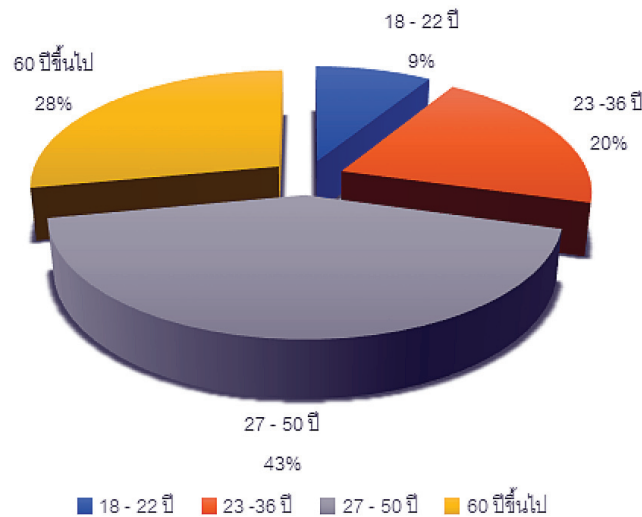
2.2 การสื่อสารทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ในจังหวัดพะเยา ที่มีทั้งสิ้น 391,849 คน (คณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดพะเยา, 2562, หน้า1) โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตามช่วงอายุตามโครงสร้างประชากรที่มีประสบการณ์ทางการเมือง คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุระหว่าง 18 – 22 ปี (ประสบการณ์การเลือกตั้งครั้งแรก) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 23 – 35 ปี (ประสบการณ์การเลือกตั้ง 1 - 4 ครั้ง) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 36 – 59 ปี และผู้มีสิทธิ

เลือกตั้งอายุ 60 ปีขึ้นไป (ประสบการณ์การเลือกตั้งเกิน 4 ครั้งขึ้นไป) โดยมีสัดส่วนตามแผนภูมิที่ 2 เพื่อให้ได้ทราบถึงความแตกต่างในการสื่อสารทางการเมืองจากการมีประสบการณ์การเลือกตั้งที่ต่างกัน

การศึกษาพบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ทั้ง 3 เขต มีการสื่อสารทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกัน จากการเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสารในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ในการเลือกตั้ง หรือลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “การสื่อสารในลักษณะหลายทิศทาง” (Multi Step Communication) โดยพบว่าความแตกต่างตามช่วงอายุ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 สัดส่วนจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร จังหวัดพะเยา ตามช่วงอายุ

หมายเหตุ รวบรวมจากระบบฐานข้อมูล, 2562, ออนไลน์

2.2.1 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 18 – 22 ปี

มีสิทธิเลือกตั้งที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2540 - 2544 มีจำนวนประมาณร้อยละ 7.17 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดพะเยา (กระทรวงสาธารณสุข, 2562, ออนไลน์) โดยมีประสบการณ์ทางการเมืองในช่วงเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางการเมืองเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 การรัฐประหารเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557

จากการที่เป็นผู้มีประสบการณ์การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 เป็นครั้งแรก (first time voters) ทำให้ประชากรกลุ่มนี้มีความตื่นตัวและสนใจในการเลือกตั้งฯ ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศ จึงมีความสนใจสารที่นำเสนอนโยบายของพรรคการเมืองและบุคคลที่พรรคการเมืองเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี มากกว่าการนำเสนอตัวบุคคลของผู้สมัครเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขต อนึ่งลักษณะของผู้ใช้สิทธิกลุ่มนี้เรียนหนังสือหรือทำงานอยู่ต่างจังหวัด และได้เดินทางกลับมาเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้ง

ในเขตภูมิลำเนา จึงทำให้ไม่ได้รับสารของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยาโดยตรง

ส่วนสื่อหรือช่องทางในการรับและส่งสารที่กลุ่มนี้ได้รับ ส่วนใหญ่มาจากสื่อที่มีลักษณะเปิดเผย ได้แก่

1) ช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะโซเชียลมีเดีย (Social Media) อย่างเฟสบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือแม้แต่ในหอสนทนาบอร์ดเกมส์ เนื่องจากเป็นช่องทางที่เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว ผ่านเครื่องมือสื่อสารอย่างโทรศัพท์มือถือ โดยวิธีการดังกล่าวสามารถทำให้ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ สามารถเป็นได้ทั้งผู้รับและส่งสารในเวลาเดียวกัน จากการติดตามข่าวสารสถานการณ์ทางการเมือง การรับฟังดีเบต (Debate) ของตัวแทนพรรคการเมืองในระดับชาติ และนำมาสู่การแสดงทัศนคติหรือการกดแชร์ (Share) ในประเด็นที่ตนสนใจ รวมถึงการติดตามแสดงความคิดเห็นจากแฮชแท็ก (#) ที่เป็นที่นิยมใน

ทวิตเตอร์ และกดทวิตต่อ เช่น กรณี #ThailandElection2019 #ทรงพระสเลนเดอร์ #ฟ้ารักพ่อ #โตแล้วเลือกเองได้ ฯลฯ

2) การสนทนาที่เป็นทางการ เช่น ในสถาบันการศึกษาผ่านการเรียนรายวิชาต่างๆ และการสนทนาที่ไม่เป็นทางการระหว่างกลุ่มเพื่อนและบุคคลครอบครัว ซึ่งมักเป็นลักษณะการพูดเล่นหรือมีสรรพนามแทนบุคคลที่กล่าวถึง มากกว่าการกล่าวถึงบุคคลใดโดยตรง ซึ่งลักษณะการสื่อสารดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการไม่มีเสรีภาพในการเลือกตั้งครั้งนี้ด้วย

3) สื่ออื่นๆ เช่น กรณีแผ่นพับประชาสัมพันธ์ แผ่นโฆษณา การใช้พาหนะต่างๆ พร้อมเครื่องกระจายเสียงตามตลาดนัดในช่วงเวลาเย็นของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขต ซึ่งทำให้สามารถจำหมายเลขประจำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ เพื่อลงคะแนนเสียงให้พรรคการเมืองที่ตนชื่นชอบได้

ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้สนใจสารที่นำเสนอโดย และบุคคลผู้จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์และการสนทนา โดยในทางตรงกันข้ามจึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ไม่ให้ความสนใจสารหรือช่องทางของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตในจังหวัดพะเยา

2.2.2 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 23-36 ปี

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เกิดในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2526 – พ.ศ. 2539 มีจำนวนประมาณร้อยละ 16.48 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดพะเยา (กระทรวงสาธารณสุข, 2562, ออนไลน์) โดยมีประสบการณ์ทางการเมืองตั้งแต่การเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และเคยเลือกตั้งอย่างน้อย 1 – 4 ครั้ง ตั้งแต่การเลือกตั้งผู้แทนราษฎร

พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งภายใต้ระบบผสมแบบคู่ขนานระหว่างแบบแบ่งเขตและสัดส่วน ทำให้มีประสบการณ์ทางการเมืองแตกต่างไปจากประชากรกลุ่มแรก และทราบถึงความแตกต่างของระบบการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 โดยพบว่า มีความตื่นตัวและสนใจในการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น ซึ่งคาดหวังว่าการเลือกตั้งครั้งนี้จะสามารถนำมาสู่เปลี่ยนแปลงในการปกครองระดับชาติได้

สารที่มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ให้ความสนใจ มีความคล้ายกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มแรก คือ ความสนใจการนำเสนอนโยบายของพรรคการเมือง โดยเฉพาะนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและคำนึงถึงความสงบทางการเมือง ส่วนกรณีการนำเสนอตัวบุคคลนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้สนใจทั้งกรณีการนำเสนอตัวบุคคลผู้จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และการนำเสนอตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต

สื่อหรือช่องทางที่เป็นลักษณะเปิดเผย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้นิยม คือ ช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะเฟสบุ๊ก และการสนทนาในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการกับเพื่อน สมาชิกในครอบครัว และคนในชุมชน ในบางโอกาสเท่านั้น นอกจากนี้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ยังได้รับสารวิธีการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ในเขตเลือกตั้งฯ ใช้ เช่น การสื่อสารแบบตัวต่อตัวจากพาหนะพร้อมเครื่องกระจายเสียงตามตลาดนัดและงานประเพณีชุมชน การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายจากผู้นำชุมชน เอกสารของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ

สำหรับสื่อที่ไม่เปิดเผย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้รับทราบการใช้เงินซื้อเสียง แต่ไม่ต้องการแจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพลของผู้สมัคร และไม่มีหลักฐานเพียงพอในการแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางรายก็ยอมรับว่าได้รับเงินจากห้วคะแนน เนื่องจากมี

การแจกจ่ายในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งหวัคະแนระดับชุมชนจะให้ลงชื่อพร้อมหมายเลขบัตรประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ก่อนการจ่ายเงิน

2.2.3 มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 37-59 ปี

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ที่เกิดระหว่าง พ.ศ. 2525 – 2503 มีจำนวนประมาณร้อยละ 34.44 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดพะเยา (กระทรวงสาธารณสุข, 2562, ออนไลน์) โดยมีประสบการณ์การเลือกตั้งมากกว่า 4 ครั้ง ตั้งแต่รูปแบบเสียงข้างมากธรรมดาแบบแบ่งเขต (บัตรเลือกตั้งใบเดียว) ก่อนการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รวมถึงประสบการณ์ทางการเมืองตั้งแต่ พ.ศ. 2535 (พฤษภาคม 63) เป็นต้นมา ทำให้ทราบถึงความแตกต่างของการเลือกตั้งในแต่ละรูปแบบ โดยพบว่ามีความตื่นตัวและสนใจในการเลือกตั้งครั้งนี้ เนื่องจากไม่ได้ใช้สิทธิเลือกตั้งมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งคาดหวังว่าการเลือกตั้งครั้งนี้จะสามารถนำมาสู่เปลี่ยนแปลงในการปกครองระดับชาติและท้องถิ่นของตนได้

จากการศึกษาพบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ ให้ความสนใจกับสารที่นำเสนอตัวบุคคลทั้งบุคคลที่พรรคการเมืองเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีและบุคคลที่ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขต รวมทั้งสนใจการนำเสนอนโยบายของพรรคการเมืองโดยเฉพาะนโยบายด้านการเกษตร และนโยบายด้านเศรษฐกิจในประเด็นเรื่องค่าแรงขั้นต่ำ และสวัสดิการการรักษาพยาบาล

สำหรับการสื่อสารที่มีความคล้ายกับสองกลุ่มแรก คือ การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ เฉพาะคนในครอบครัวและคนที่ใกล้ชิดเท่านั้น โดยหลีกเลี่ยงการสนทนาประเด็นทางการเมืองหรือการเลือกตั้งในที่สาธารณะ ส่วนความแตกต่าง คือ การนิยมรับสารผ่านวิทยุและโทรทัศน์ โดยเฉพาะช่องทีวีในระบบดิจิทัล เช่น

สถานีไทยรัฐ หรือ ช่อง 31 เป็นต้น ทั้งยังสามารถรับสารจากผู้สมัครฯ แบบแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าสองกลุ่มแรกจากการสื่อสารแบบตัวต่อตัว และผ่านพบปะประชาสัมพันธ์ของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ แบบแบ่งเขต ทั้งนี้อาจเพราะว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้เป็นผู้อยู่อาศัยและประกอบอาชีพในพื้นที่ เช่น เกษตรกร ผู้ค้าขาย แม่บ้าน เป็นต้น

ส่วนกรณีการใช้เงินซื้อเสียงนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ ทราบถึงการซื้อเสียงในจังหวัดพะเยาและในชุมชนของตน และยอมรับเงินจากหวัคະแนเสียง โดยไม่แจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีเหตุผลเช่นเดียวกับกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มอายุ 24 – 36 ปี

2.3.4 มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ อายุ 60 ปีขึ้นไป คือ ผู้ที่เกิดก่อน พ.ศ. 2503 โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้มีจำนวนประมาณร้อยละ 22.55 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดพะเยา (กระทรวงสาธารณสุข, 2562, ออนไลน์) มีประสบการณ์ทางการเมืองตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และผ่านการเลือกตั้งมาหลายครั้งเช่นเดียวกับผู้ที่อยู่ในกลุ่มอายุ 36 – 59 ปี ประสบการณ์ดังกล่าวทำให้เข้าใจระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่ที่มีบัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว และไม่รู้สึกลังเลเช่นการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ 2550 ที่มีบัตรเลือกตั้งถึงสองใบ

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ ได้สนใจสารประเภทนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ รวมถึงการแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนท้องถิ่น จึงนำไปสู่การให้ความสนใจผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เพราะหวังว่าผู้ที่จะเป็นตัวแทนในเขตตน จะต้องเป็นบุคคลที่สามารถพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้ โดยการศึกษาพบว่า

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้คิดว่า การที่พรรคการเมืองเดิมชนะการเลือกตั้งมาหลายสมัยและไม่สามารถแก้ปัญหาในพื้นที่ได้ เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจที่ลงคะแนนเสียงเพื่อเปลี่ยนแปลง ส.ส. ในเขตของตน

สำหรับสื่อลักษณะเปิดเผย นิยมคล้ายกับกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 27 – 59 ปี รวมถึงการได้รับการโน้มน้าวให้ลงคะแนนเสียงตามบุตรหลาน แต่สำหรับการสื่อสารที่ไม่เปิดเผยนั้น พบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ กลุ่มนี้ได้รับสื่อหลายรูปแบบมากกว่ากลุ่มอื่น เช่น การใส่ร้ายป้ายสีผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่ การได้รับข่าวสารเท็จถึงนโยบายต่างๆ โดยเฉพาะนโยบายด้านสวัสดิการที่อาจไม่ได้รับเหมือนเดิมหากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ประเด็นดังกล่าวได้ส่งผลต่อความกลัวและการตัดสินใจการลงคะแนนเสียงของกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก

3. สรุปผลและอภิปรายผล

การเลือกตั้งรูปแบบจัดสรรปันส่วนผสมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งฯ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าด้วยวิธีการหาเสียงและลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ซึ่งส่งผลต่อสถานการณ์และการสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ จังหวัดพะเยาที่ต่างมีบทบาทที่เหมือนกันคือ เป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสารในการเลือกตั้งครั้งนี้

โดยผลการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ และผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ จังหวัดพะเยาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ของการสื่อสารทางการเมืองกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระบบการเลือกตั้งและระบบการเมือง

จากรูปแบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mix Member Apportionment System: MMA) ที่แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกผู้แทนราษฎรได้เขตละ 1 คน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงได้คนละ 1 คะแนน โดยให้นำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนฯ แบบรายชื่อ นั้น ย่อมทำให้ผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งไม่สามารถแยกการตัดสินใจการลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตออกจากพรรคการเมืองได้

เมื่อพิจารณากับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ที่กำหนดให้พรรคการเมืองต้องนำเสนอวงเงิน ทั้งที่มาของเงิน ความคุ้มค่า ประโยชน์ ผลกระทบและความเสี่ยงในการดำเนินนโยบาย ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งให้เสร็จสิ้นก่อนจึงจะสามารถนำเสนอเสนอนโยบายนั้นได้ ส่งผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จังหวัดพะเยาไม่สามารถผลิตสื่อเชิงนโยบายได้ทันที จำเป็นต้องผลิตสื่อที่นำเสนอตัวบุคคลไม่ว่าจะเป็นบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตหรือผู้จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมากกว่าการสื่อที่นำเสนอเสนอนโยบายพรรค

ผลกระทบดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงวัย 18 – 22 ปี และอายุ 23 – 36 ปี ต่างให้ความสนใจตัวบุคคลผู้จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงวัย 37 – 59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไปให้ความสนใจต่อตัวบุคคลที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ทั้งนี้อาจเป็นเหตุเนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ดังกล่าว อาศัยและผูกพันต่อผลประโยชน์ในพื้นที่มากกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในสองกลุ่มแรก

ประกอบกับการศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ศึกษาบทบาทพรรคการเมือง และพฤติกรรมและการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของสิริพรรณ นกสวน สวัสดี (2561, น. 27-29) ที่พบว่าความดึงดูดส่วนบุคคลของผู้สมัคร (candidate-driven campaign/candidate oriented) ยังคงส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชน โดยข้อมูลผลการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2554 ชี้ว่าผู้เลือกตั้งให้ความสำคัญกับคุณสมบัติส่วนบุคคลสูงมาก และหลายพื้นที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลผู้สมัครเหนือพรรคการเมืองและนโยบายของพรรคการเมือง ดังนั้นเมื่อพิจารณาประเด็นดังกล่าวร่วมกับการให้ความสนใจตัวบุคคลในการเลือกตั้งของกลุ่มอายุ 37 – 59 ปีและอายุ 60 ปีขึ้นไป (ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 76 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดพะเยา) ยิ่งทำให้การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองที่เน้นตัวบุคคลโดยไม่ว่าจะเป็นบุคคลผู้จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือตัวบุคคลผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต มากกว่านโยบายหรือพรรคการเมือง ซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมไม่ส่งผลต่อการสร้างความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองในระบบการเมือง

2) ระบบการเลือกตั้งที่เอื้อต่อผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในพื้นที่ และเอื้อต่อพรรคการเมืองขนาดใหญ่มากกว่าพรรคการเมืองขนาดเล็ก

จากการที่ พ.ร.ป. การเลือกตั้งฯ กำหนดให้หมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ เรียงตามลำดับการยื่นสมัครในแต่ละเขตเลือกตั้ง และส่งผลให้ผู้สมัครในแต่ละเขตมีหมายเลขแตกต่างกันนั้น ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ไม่สามารถอาศัยชื่อของพรรคการเมือง จำเป็นต้องสร้างสารและสื่อสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ด้วยตนเอง

ประเด็นดังกล่าว ทำให้ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตต้องมีการค่าใช้จ่ายเงินเพิ่มมากขึ้น ลักษณะ

ดังกล่าวย่อมทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ ที่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งส่วนใหญ่ต่างก็เป็นผู้สมัครของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ สามารถสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบที่หลากหลายและเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ได้มากกว่าผู้สมัครในพรรคการเมืองขนาดเล็ก ทั้งนี้สามารถสรุปจากข้อค้นพบของสถานการณ์ทางการเมืองเลือกตั้งในจังหวัดพะเยา ที่แม้ว่าการเลือกตั้งจะมีผู้สมัครมากถึง 85 ราย แต่ผู้สมัครของหลายพรรคการเมืองขนาดเล็กไม่ได้มีกิจกรรมการหาเสียงแต่อย่างใด

นอกจากนี้ยังสามารถพิจารณาจากข้อค้นพบของลักษณะการหาเสียงที่ไม่เปิดเผย เช่น การซื้อเสียงที่ยังคงปรากฏอยู่ในการเลือกตั้งฯ จังหวัดพะเยาอย่างเด่นชัดในการเลือกตั้งครั้งนี้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่เห็นว่า วิธีเรียงตามลำดับการยื่นสมัครในแต่ละเขตเลือกตั้งจะทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กไม่เสียเปรียบพรรคการเมืองขนาดใหญ่ และสามารถป้องกันการซื้อเสียงได้ (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2561, น. 9-10) และยิ่งทำให้เห็นว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่แตกต่างจากการเลือกตั้งที่ผ่านมาของประเทศไทย เช่น การศึกษาของ James Ockey (2003 อ้างใน อภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ, 2556, น. 22 - 24) ที่พบว่า การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 แม้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองพรรคการเมือง แต่เครือข่ายการเลือกตั้ง การซื้อเสียงยังคงเป็นอยู่เดิม การรวมกลุ่มเป็นมุ้งต่างๆ เพื่อจัดตั้งรัฐบาล ยังคงมีระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองที่มีอิทธิพลและอ่อนอาวุโส

3) การวิเคราะห์ควบคุมสารในการสื่อสารทางการเมืองของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ

แม้การเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายต่างๆ มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยมีเจตนารมณ์ให้เกิดความบริสุทธิ์ความโปร่งใสของรัฐธรรมนูญฯ อย่างไรก็ตามผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งฯ ก็ได้มี

การวิเคราะห์ควบคุม (control analysis) เกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ประเภทของสาร เพื่อสื่อสารตามกลุ่มอาชีพและกลุ่มอายุให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่มีที่เป็นลักษณะเปิดเผย หรือไม่เปิดเผย

จากข้อค้นพบการสื่อสารทางการเมืองที่มีลักษณะเปิดเผย ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ มีการนำเสนอสารแบบตัวบุคคลและนโยบายตามที่อภิปรายข้างต้น โดยผู้สมัครต่างได้วิเคราะห์เพิ่มเติมถึงอาชีพและโดยเฉพาะกลุ่มอายุ เช่น ในกลุ่มอายุระหว่าง 18 – 22 และอายุระหว่าง 23 – 35 ปีจะเน้นการสื่อสารรูปแบบสื่อใหม่ผ่านการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ และกลุ่มอายุ 35 - 59 ปี และ อายุ 60 ขึ้นไป ยังคงใช้การสื่อสารรูปแบบเดิม คือ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ วิทยู การใช้พาหนะต่างๆ และการสื่อสารแบบตัวต่อตัว

อย่างไรก็ตามการสื่อสารที่มีลักษณะไม่เปิดเผย ยังปรากฏอย่างชัดเจนในการเลือกตั้งครั้งนี้ เช่นกัน ผ่านวิธีการทำลายคู่แข่ง การใช้อิทธิพลจากราชการ การใช้เงินซื้อผ่านระบบห้วคะแนนที่มีความสัมพันธ์กันเป็นแนวดิ่ง อันประกอบด้วย ห้วคะแนนที่มีความใกล้ชิดกับผู้ลงสมัครฯ ห้วคะแนนในระดับเขตเลือกตั้ง และห้วคะแนนระดับชุมชน โดยห้วคะแนนต่างมีกลุ่มเป้าหมายและวิธีการที่รัดกุม เช่น การเจาะจงผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางกลุ่มเท่านั้น โดยอาจเป็นกลุ่มญาติพี่น้อง หรือกลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีความซื่อตรงในการรับเงินและตอบแทนในการลงคะแนนเสียง

ทั้งนี้สาเหตุการใช้เงินซื้อผ่านระบบห้วคะแนนยังสามารถนำสาเหตุที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการหาเสียงเลือกตั้งในช่วงระยะเวลาก่อนปี 2536 (ในนัยนี้หมายถึงพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่พึงประสงค์ ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤตในการเลือกตั้งของสังคมไทย) จากการศึกษาของสมบัติ จันทรวงศ์ (2536 อ้างในณสดมภ์ ธิติปรา, 2554, น. 34-35) ที่ผู้ศึกษาสามารถนำมาวิเคราะห์กับ

การเลือกตั้งฯ จังหวัดพะเยา คือ ประการที่หนึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะช่วงหลังเหตุการณ์การรัฐประหาร พ.ศ.2557 ที่ประชาชนในจังหวัดพะเยาได้รับผลกระทบด้านลบเชิงเศรษฐกิจและนโยบายทางด้านการเกษตรจากรัฐบาล

ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางรายไม่ปฏิเสธการรับเงินจากห้วคะแนน รวมถึงผู้ทำหน้าที่ในระบบห้วคะแนนหวังว่าเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งฯ หากได้รับเลือกจะทำให้ตนได้รับผลประโยชน์ด้วย โดยลักษณะดังกล่าวสมบัติ จันทรวงศ์ เรียกว่าเป็นการจัดสรรผลประโยชน์ (Pork – Barrel Politics) ประการที่สองด้านวัฒนธรรมและทัศนคติ สืบเนื่องจากเหตุผลประการแรกทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง มองพฤติกรรมการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ การซื้อสิทธิขายเสียง การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ “เป็นเรื่องปกติที่ใครๆ ก็ทำกัน” ประการที่สามความหย่อนยานในการบังคับใช้กฎหมายความเกรงกลัวอิทธิพลในพื้นที่ โดยแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่มีเจตนาให้การเลือกตั้งฯ มีความสุจริต โปร่งใสเพิ่มขึ้น แต่องค์กรที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อถือได้ นำไปสู่การทำลายความเสมอภาคของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งและเสรีภาพอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเลือกตั้ง และประการสุดท้ายคือ ระบบการเลือกตั้งที่เอื้อต่อตัวบุคคลและผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4) ประสพการณ์ทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีความแตกต่างกัน กับการสื่อสารทางการเมืองและ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งฯ ต่างก็มี การรับและส่งสารแตกต่างกันไปตามกลุ่มช่วงอายุ ทำให้เห็นถึงลักษณะการสื่อสารในลักษณะหลายทิศทาง (Multi Step Flow Communication) ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ตามแบบของ Everett M. Rogers (อ้างใน

ยุทธพร อิสระชัย, 2561, น. 50) คือ มีการไหลของสารระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร โดยแต่ละฝ่ายไม่ได้ทำหน้าที่รับสารเพียงอย่างเดียว หากแต่ตอบสนองรวมทั้งผลย้อนกลับ (Feedback) นั้นด้วย

นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ตได้ทำให้การสื่อสารทางการเมืองในการเลือกตั้งครั้งนี้ เป็นการสื่อสารภายใต้สื่อใหม่มากขึ้น โดยสามารถอธิบายตามแนวคิดของทาง บรูซ บิมเมอร์ (Bruce Bimber) นักรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ว่าการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดแนวทาง populist คือ สื่ออินเทอร์เน็ตทำให้เกิดปัจเจกชนมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองมากขึ้น และเกิด community คือการสร้างสรรคให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน (อ้างในยุทธพร อิสระชัย, 2561, น. 39) แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะดังกล่าวยังคงชัดเจนเฉพาะกลุ่มผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง อายุระหว่าง 18 – 22 ปี หรือ first time voters เท่านั้น

ผลการศึกษาได้ทำให้เห็นถึงความแตกต่างในช่วงวัยซึ่งมีประสบการณ์ทางการเมืองต่างกัน มีความแตกต่างในการสื่อสารทางการเมืองในการเลือกตั้งครั้งนี้ด้วย เช่น ในการรับสารที่เปิดเผย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งกลุ่มอายุระหว่าง 18 – 22 ปี และ 23 - 35 ปี ให้ความสนใจสารการนำเสนอตัวบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการเสนอนโยบายของพรรคการเมือง โดยเฉพาะนโยบายของพรรคการเมืองซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ เช่น นโยบายการศึกษา นโยบายทางทหาร นโยบายทางเศรษฐกิจ ส่วนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มอายุระหว่าง 36 – 59 และ 60 ปีขึ้นไปสนใจสารของผู้สมัครฯ แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ที่นำเสนอโยบายที่จะนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ได้ ทั้งนี้อาจเป็นผลจากประสบการณ์การเลือกตั้ง

ของผู้สิทธิเลือกตั้งกลุ่มนี้ที่สามารถรับทราบความเป็นตัวแทนของ “ผู้แทน” จากระบบเลือกตั้งแบบเขตเดียวเบอร์เดียว ซึ่งสามารถเป็นที่พึ่งในยามเกิดปัญหาในพื้นที่ได้

แต่สำหรับในการสื่อสารในลักษณะที่ไม่เปิดเผยจากการศึกษาพบว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งอายุระหว่าง 36 – 59 และ 60 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มเป้าหมายของการรับและส่งสารดังกล่าว เช่น การเป็นหัวคะแนนในระดับชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความไว้วางใจ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และการได้รับการยอมรับในชุมชนมากกว่ากลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มอื่น โดยสอดคล้องกับการศึกษาของเพิ่มพงษ์ และ ศรีสมภพ (อ้างใน สุรัชย์ ตั้งมกรา, 2556, น. 14) ที่กล่าวว่ากลุ่มหัวคะแนนที่เป็นเครือญาติจะมีความสือสตัยต่อผู้สมัครมากที่สุด

นอกจากนี้ กลไกหัวคะแนนที่สำคัญของการเลือกตั้ง จังหวัดพะเยา ยังคงจำแนกตามสาขาอาชีพ โดยเฉพาะในอาชีพราชการ เช่น ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ซึ่งก่อให้เกิดการใช้อิทธิพลของราชการเข้ามาใช้ในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยโครงสร้างของหัวคะแนนมีความสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแนวดิ่ง กล่าวคือหัวคะแนนระดับจังหวัด (มีความใกล้ชิดกับผู้ลงสมัครฯ หรือผู้ประสานงานพรรคการเมือง) หัวคะแนนระดับอำเภอ (ในเขตเลือกตั้ง) และ หัวคะแนนระดับตำบล (ในชุมชน) โดยหัวคะแนนระดับต่าง ๆ ได้พยายามประสานผลประโยชน์ของผู้สมัครฯ กับพื้นที่ของตน หรือพึ่งพาอาศัยกันทั้งทางด้านฐานคะแนนเสียง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมอุปถัมภ์ (patron-client relationship) ในระบบการเมืองของจังหวัดพะเยาได้ต่อไป

รายการอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2562). ตัวชี้วัดของกระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2562 จังหวัดพะเยา. สืบค้นจาก <http://203.209.96.245/sapa/frontend/web/index.php>
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2561). ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง “จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะมีและจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด”. ลงวันที่ 19 กันยายน 2561.
- คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา. (2561, 2 ตุลาคม). ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดพะเยาเรื่องรูปแบบการแบ่งเขตเลือกตั้งของจังหวัดพะเยาเพื่อรับฟังความคิดเห็นของพรรคการเมืองและจังหวัดประชาชนในจังหวัดพะเยา.
- _____. (2562). ข้อมูลการลงคะแนนใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพะเยา. พะเยา: คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา.
- ณสดมภ์ ธิติปรีชา. (2554). ระบบการเลือกตั้งและการจัดการเลือกตั้ง: เป้าหมายและผลลัพธ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเขต 2 จังหวัดพะเยา. (24 มีนาคม 2562). สัมภาษณ์.
- ผู้อำนวยการการเลือกตั้งจังหวัดพะเยา. (1 มีนาคม 2562). สัมภาษณ์.
- ยุทธพร อิสระชัย. (2561). แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง, ใน ประมวลสาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมือง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2561, 28 กุมภาพันธ์). รายงานพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ตามมาตรา 267 วรรคห้า ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.
- สุรัชย์ ตังมกรา. (2556). การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาการหาเสียงเลือกตั้ง วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2554 เขตเลือกตั้งที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริพรรณ นกสวน. (2561). เติบโตความจำถึงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 และข้อบ่งชี้การเลือกตั้งในอนาคต. ใน ไชยันต์ ไชยพร, พินิจการเมืองไทย : ปัจจุบันและอนาคต (น. 11-62). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2544). ข้อมูลสถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์เจอร์นัล.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2548). ข้อมูลสถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548. ม.ปท.: ม.ป.พ..
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2551). ข้อมูลสถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2550. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2555). *ข้อมูลสถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกดาวิจิตร และนิติ ภาวครพันธุ์. (2556). *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.